

פרשת ויצא / מה הועילה יראתו של יעקב ? וממה הוא ירא ?

צרוח המור בראשית פרק ז (אברהם סבע, ספרד-פורטוגל-מרוקו-טורקיה, נפטר רס"ז)
אבל הרצון בזה לפי שידוע שהאדם שמשגיג איזו השגה הוא מצד שני דברים. או מצד הכנתו. או מצד הכנת המקום. כי לפעמים כשהאדם בלתי מוכן יסייעהו הכנת המקום. ולכן אמרו זכרונם לברכה אוירא דארעא דישראל מחכים. ולכן אמר אני קהלת הייתי מלך על ישראל בירושלים. לרמוז שהיה קהלת מקהיל החכמות כמו שאמר בו ויחכם מכל האדם. והסבה לזה שהיה מלך ישראל על עם חכם ונבון. וכן היה בירושלם מקום החכמה עומדת על טבור הארץ. וזה היה סיוע להכנתו. ולכן אמר יעקב אני רואה בעצמי שהייתי בלתי מוכן מטורח הדרך ועצב ודאג וירא מעשו אחי. וידוע שאין שכניה שורה אלא מתוך שמחה. ועם כל זה ראיתי מראות אלקים. שאין זה אלא מצד הכנת המקום הקדוש הזה... ואנכי לא ידעתי. כלומר מצדי לא ידעתי בי שום הכנה שבעבורה אזכה למראה הזה... מצד הכנת המקום שהוא בית אלקים... וזה שער השמים. וכאן נשפע ויורד השפע האלקי.

שפת אמת ויצא

ומפרשה זו נלמד שבחו של יעקב אע"ה במה שהשיג חלום נפלא כזה ונאמר אח"כ ויירא ויאמר מה נורא כו'. והוא פלא שמחלום כזה שיש להתגאות בו. קיבל הוא ממנו יראה והוא סימן אמת כמ"ש בספרים

גמ' יבמות דף ו.

ואת שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו למה לי? מיבעי ליה לכדתניא: יכול יתיירא אדם ממקדש? תלמוד לומר: את שבתותי תשמורו ואת מקדשי תיראו, נאמרה שמירה בשבת ונאמרה מורא במקדש, מה שמירה האמורה בשבת - לא משבת אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על השבת, אף מורא האמורה במקדש - לא ממקדש אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על המקדש.

נועם אלימלך שמות פרשת שמות

ויאמר משה אל האלקים מי אנכי כו' וכי אוציא את בני ישראל כו' (ד, כא). לכאורה הלשון כפול כמו שהרגיש רש"י ז"ל בזה: גם בפסוק ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות בהוציאך כו' תעבדון את כו', גם זה אינו מובן לכאורה שאמר לו השם יתברך אות שיהיה אחר כך ורש"י ז"ל פירש בטוב טעם.

ולעניות דעתי נראה על פי הפסוק (בראשית כח, יז) ויירא יעקב מאוד ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי כו', ולכאורה מלת אין הוא מיותר והיה לו לומר מה נורא המקום הזה זה בית אלקים:

ונראה, דהתורה הקדושה מורה לנו בכל זה איך נתנהג בעבודתו יתברך שמו יתעלה, דהנה האדם הבא לו אהבה והתלהבות בלבבו בתפילתו או בלימודו וכן בכל מעשיו אשר יעשה לשמו יתברך שמו ראוי לו שיחשוב מי יודע אם אין זו התלהבות אש זרה חלילה וחלילה* ואם לבו מתלהב עוד בפעם אחר פעם יחשוב אפשר המקום גורם קדושה והתלהבות הזאת, דהיינו שעומד עם צדיקים ולא יתלה בעצמו כלל וכלל, רק שיהיה שפל מאוד ויחשוב איך אפשר שאיש שפל כמוני יזכה לזאת.

ואם יוסיף עוד ולא יפסוק יחשוב אמת בוודאי זה הוא דבר אלקים שנתן לי השם יתברך מתנה והלוואי שיהיה לבבי זה כל הימים ויתפלל תמיד להשם יתברך שיעזור לו וישמור אותו שלא יכשל חס וחלילה בשום דנדוד חטא שלא יגרום החטא חס וחלילה לכבות אש התלהבותו בעבודת הבורא יתברך שמו.

וזהו ויירא יעקב מאוד כו', דהיינו כאשר ראה סולם מוצב ארצה ומלאכים עולים ויורדים בו וראה המראה הגדול הזה שהשם יתברך ברוך הוא עם כל המרכבה העליונה נצב עליו. ויירא מאוד ויאמר מה נורא, רצה לומר מי יודע מה הוא המורא הזאת, כי מי אנכי שאזכה למראה הגדול הזה.

ואחר כך חשב ואמר המקום הזה, אפשר המקום גורם הקדושה הגדולה הזאת ואחר כך אמר אין זה כו', כיון שראה הקדושה הזאת בלי הפסק אמר בוודאי אין זה רק בית אלקים והתחיל להתפלל להשם יתברך ברוך הוא וידור נדר אם יהיה אלקים כו' ושמרני כו' (שם, כ), דהיינו שלא יגרום החטא חס וחלילה להפסיד ממנו הקדושה הזאת.

וזה שאמר משה רבינו עליו השלום מי אנכי כי אלך כו', שהיה עניו מכל אדם ושפל בעיני עצמו ואמר איך אפשר שאגיע למדרגה הזאת וכי אוציא כו', פירוש וגם אם היה באפשרי שאבא למדרגה זאת שאלך אל פרעה: איך אני ראוי למדרגה גדולה כזאת להוציא את בני ישראל.

ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות בהוציאך כו' תעבדון כו', דהנה סימן טוב לאדם. כשהוא שומע מספרים ממעלות הצדיקים ועבודתם בקדושה לשמו יתברך באמת אם באותו הפעם לבו חושק ומתלהב מאד מאד שיזכה גם הוא לעבוד השם יתברך באמת זה הוא סימן טוב שהשם עמו וזה דבר ה'.

וזהו לך האות שאני אומר לך בהוציאך כו' תעבדון על ההר הזה, זה יהיה לך לסימן ולאות אם יהיה לך בוער ומתלהב לעבודתי בשומעך זאת בזאת תדע שאני עמך. וזהו שהתפלל דוד המלך ע"ה (תהלים נא, יד) השיבה לי ששון ישעך, רצה לומר זכני להשיבני אליך ושיהיה לי סימן טוב דהיינו ששון ישעך, ר"ל כשאשמע מספרים ישעך דהיינו מעוסקי תורתך ומצותיך שזה הוא הישועה להשם יתברך כאשר יהיה לי זאת לששון ולשמחה בזה אדע כי אתה עמדי, וה' יזכנו להיות מעובדי ה' באמת ולשמוח עם הצדיקים אמן:

שפת אמת בראשית פרשת ויצא

וייקץ יעקב וכו' ויירא ויאמר מה נורא כו'. נכתב לשבח ליעקב אע"ה כי איש אחר אם הי' לו חלום כזה עוד הי' מתגאה. ועליו נפל פחד ויראה. וזה סימן שהי' איש אמת וע"י יראה זו זכה לבניו להיות זה מקום בית המקדש כדכתיב בית אלקים כו' ואיתא שהראהו בנוי וחרב כו'. לפי שעיקר קיום ביהמ"ק הי' ע"י יראה זו. ואמר אין זה כי אם בית אלקים כו'. פי' שאמר שאין קיום למקום זה רק ע"י יראת שמים. ולכן לפי מה שיש יראת שמים בבניי מתקיים ביהמ"ק. כי עיקר קיום הכל יראת ה' כדכתיב טהורה עומדת לעד. וע"י יראה נפתח פתח בכל מקום כדכתיב וזה שער השמים:

שפת אמת בראשית פרשת ויצא

במדרש אשא עיני כו' כי יעקב אע"ה עזב כל הסיועות אשר הי' לו אצל אביו. זכות אב ואם. וגם קדושת המקום ארץ ישראל. והכניס עצמו במדריגה זו שלא יהי' לו עזר רק מהשי"ת. וזה שכתבו חז"ל שתיקן תפילת ערבית. כי בודאי אין בכח היושב בחושך לבוא לתפלה כמאמר אין חבוש מתיר עצמו. אך בזאת נאות ליעקב אע"ה. באשר הכניס עצמו למקום החושך הזה. בזה תיקן תפילת ערבית. והאמת כי גם לנו נשאר מקבלה זו אשר קיבל על עצמו למס"נ עבור קדושת שמו ית' ולהלחם מלחמות ה' במקומות המסוכנים. לכן יש לנו ג"כ עבודות הקשות מעול גלות ועול היצה"ר הגובר עלינו תמיד וכן איתא במדרש כי אם הי' עולה על הסולם לא הי' הגלות ע"ש. ואנחנו מקבלים קבלת אבינו ובוחרים בדרכיהם לכן יש לנו לבטוח בהקב"ה שלא יבוא לנו היזק מזה ח"ו. ונזכה לצאת מהחשיכה לאורה ב"ב אמן:

וכן ענין מראות החלום אף כי בודאי יעקב אע"ה לא הי' צריך לחלומות. רק כי הכניס עצמו במקום זה אשר לא הי' יכול להסתכל באספקלריא המאירה רק בחלום. וכן נדמה כל הגלות לחלום כמ"ש היינו כחולמים. ולהשיג מראה בעת החושך שמכונה בשינה. הוא ענין החלום. שזה בא רק ע"י רב התדבקות כל היום בעבודת הבורא כמ"ש במדרש הפי' כמה לך בשרי כו'. שע"י שכלתה נפשו ממש ככמהיות הללו שצמאים למים. ע"י יכול לקבל נבואה גם בלילה וזמן שינה וגלות כנ"ל. ומפרשה זו נלמד שבחו של יעקב אע"ה במה שהשיג חלום נפלא כזה ונאמר אח"כ ויירא ויאמר מה נורא כו'. והוא פלא שמחלום כזה שיש להתגאות בו. קיבל הוא ממנו יראה והוא סימן אמת כמ"ש בספרים. וכלל הדברים שכל מעשה שמקדמין לה היראה היא מתקיימת באמת. וכן כל מעשה שנעשית באמת נשאר ממנה יראה לאדם. והיראה היא ראשית הכל ואחרית הכל וכבר כתבנו מזה במ"א:

שפת אמת בראשית פרשת ויצא

מה נורא המקום הזה. תלה אבינו יעקב התגלות הקדושה בעבור קדושת המקום. ובאמת חכמינו ז"ל הגידו כי קפץ הר המורי' ובא אליו. נמצא הכל אמת שהרגיש שהמקום גורם ואעפ"כ הי' הכל בזכותו. והוא מפלאות הבורא ית'. אשר הוא שומר אוהביו לבלתי יבואו במעשיהם לידי גבהות. לכן מסבב סיבות שינהגו בהם התמימי דרך כנ"ל: